

Clàssics moderns. La pèrdua de la innocència (II) *Fanny i Alexander* (1982) d'Ingmar Bergman

Iñaki Revesado

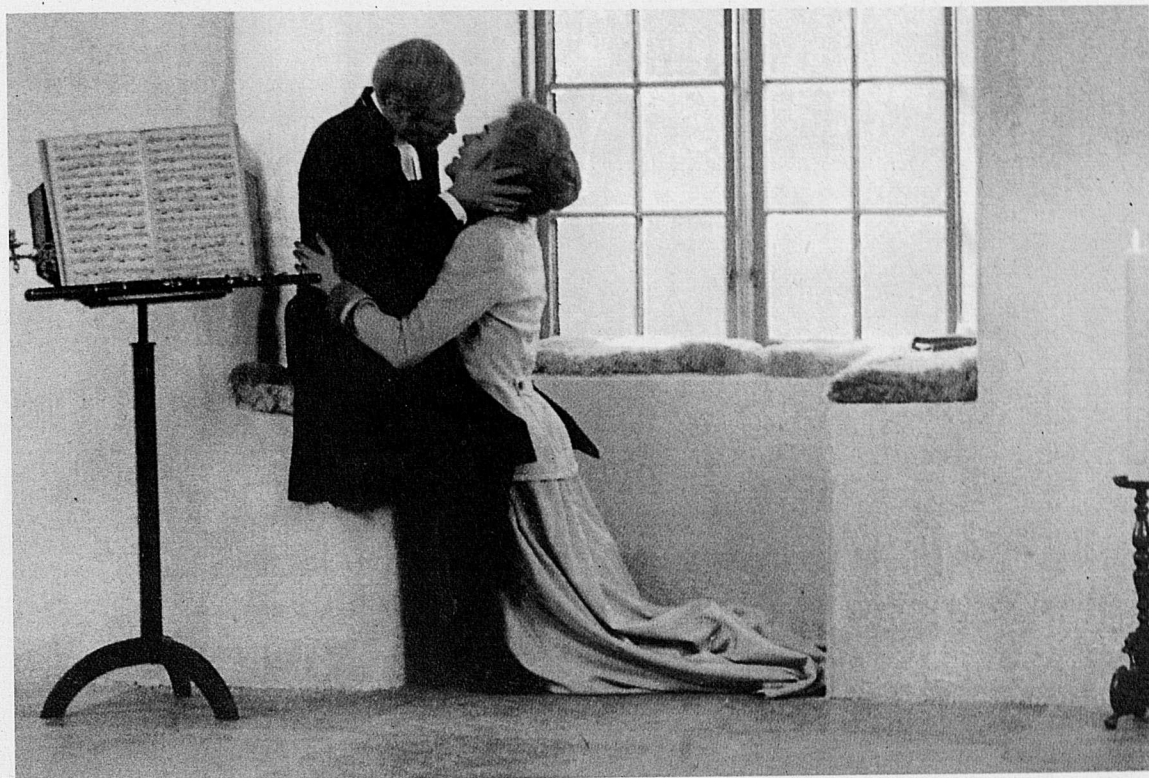

Quan l'any 1982 Ingmar Bergman va presentar *Fanny i Alexander* hi va haver una sensació comuna que el film suposava el testament cinematogràfic del realitzador suec. Els 64 anys que tenia en el moment de fer el film i algunes declaracions del director, en què parlava d'un retir impulsat no només per la seva edat sinó també per cert desencant després d'una filmografia extensa, feien creure que ens trobàvem davant la darrera obra del realitzador d'*El séptimo sello*. Si bé és ver que després de *Fanny i Alexander* vàrem viure uns anys en què Bergman semblava haver abandonat per sempre la realització –no així l'escriptura de guions, ja que ens han arribat excel·lents pel·lícules en què el guió du la firma de Bergman: *Niños de Domingo* (Daniel Bergman, 1992) *Las mejores intenciones* (Billie August, 1992) o *Infidel* (Liv Ullman, 2000)– fa només dos anys va tornar a sorprendre amb tota la força del seu cinema, malgrat els seus 85 anys, amb *Saraband* (2003).

Bergman s'ha guanyat un prestigi gràcies a un bon grapat de pel·lícules extraordinàries en les quals els temes s'han repetit de manera continuada

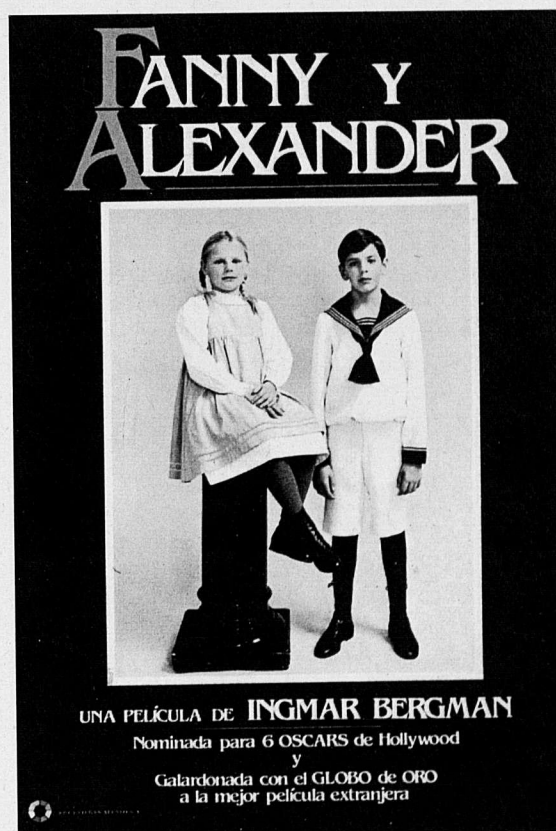
invitant a la reflexió: l'empremta que deixa la infantesa en la vida de les persones, la incomunicació en els diferents àmbits de les relacions humanes, l'anàlisi detallada de les relacions de parella, l'espiritualitat i les icones cristianes, la sexualitat neta, directa, sense ornaments...

Després d'una extensa experiència tant teatral com cinematogràfica ("el teatre és la meva dona fidel, mentre que el cinema és la meva amant costosa"), amb més d'una vintena de films realitzats, el 1982 presentà *Fanny i Alexander* en una doble versió, una per ser exhibida com a sèrie de televisió, amb una durada d'unes cinc hores, i una altra, més reduïda, que combregàs amb els paràmetres comercials de l'exhibició cinematogràfica, d'unes tres hores. Si cercàssim definir en poques paraules la proposta de Bergman, podríem dir que *Fanny i Alexander* és una espècie de conte infantil, amb la presència d'un monstre terrible, però que, com en els contes, tindrà un final feliç. A més, els seus protagonistes, com si realment ens trobassin davant una rondalla per als més petits, després de l'experièn-

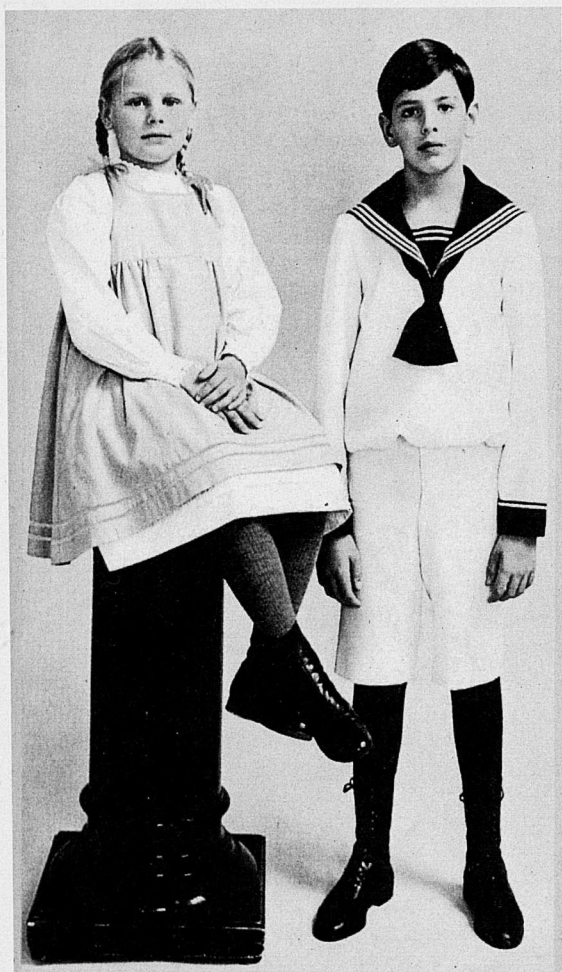

cia viscuda hauran perdut per sempre la seva innocència; serà possible tornar a un món de felicitat, però sense oblidar mai el que ja s'ha viscut.

El film s'estructura en quatre parts diferenciades, marcades totes elles per l'escenari en què es desenvolupa l'acció (com en la majoria de films del realitzador suec els espais dramàtics estan ben delimitats i són només un marc per situar les històries, però la força, no ja del text, sinó de les actituds dels personatges, és l'efecte especial més eficient de què fa ús). La clàssica organització en presentació, nus i desenllaç aquí s'encercla en una nova tornada cap al principi, en un tancament que només és aparent, perquè —com dèiem— res no tornarà a ser el mateix després del que s'ha experimentat. El primer escenari és la casa dels padrins de Fanny i d'Alexander. És un espai en què es mou l'extensa família, amb padrins, pares, oncles, cosins..., mesclats amb el personal del servei, que conviu amb la família amb total familiaritat. Es tracta d'una família benestant, que viu del teatre que regenta i en què uns i altres fan feina bé com a directors, productors, actrius... Són una família de mentalitat oberta que viu en una casa ampla i agradable, on el sol i l'aire que passa per les finestres il·lumina l'ambient en què Alexander (veritable protagonista del film) es mou amb total seguretat. És el món màgic de la infantesa, en què tot, fins al darrer detall, sembla ser perfecte. Tanmateix tot això es trancarà amb la sobtada mort d'Oscar, el pare dels nins. La mort envaeix unes imatges que fins llavors havien estat plenes d'alegria i de llum, encara que la mort física només la percebrem a través d'una porta entreoberta per la qual s'hi filtren els crits ofegats i impotents d'Emilie, la viuda inesperada. Així s'acaba un llarg primer acte que presagia futures dificultats. Emilie trobarà

consol en un bisbe protestant, el qual, aprofitant l'avinentesa de servir de suport espiritual per a la viuda, li proposarà matrimoni per tal que els seus fills cresquin amb la presència i l'exemple d'un pare. Bergman no ens mostra de quina manera es produeix l'enamorament (l'acostament, caldria dir, per ajustar-

nos a la situació real) entre el bisbe i Emilie. Tot d'una, abans fins i tot de celebrar-se el matrimoni, assistim a les primeres reticències d'Alexander cap el bis-

be. Oficiada la cerimònia nupcial, els germans abandonaran la casa en què fins llavors havien trobat tota la seguretat i l'amor que necessitaven. La seva nova llar serà la casa del bisbe, on tot resulta absolutament oposat a allò que fins llavors havien viscut. La casa freda i trista és habitada també per la mare i una germana del nou pare, a més de per un parell de negres i obscures criades. Des del primer àpat amb la nova família es marcaran les noves normes que han de regir la vida dels infants. Aviat els enfrontaments entre Alexander i el bisbe faran que la convivència sigui impossible i que Emilie prengui partit de manera clara pels seus fills. No obstant és conscient que és una dona de principis de segle obligada a la submissió del seu home i que si actuàs d'una altra manera la llei no li donaria suport, podent arribar, fins i tot, a perdre els fills. És llavors quan Bergman es permet la llicència de deixar que la màgia solucioni el problema. Els nins aconsegueixen fugir de la casa dels bisbes amagats en un gran bagul, tot amb l'ajut inestimable d'un encís. La fugida dona pas al tercer acte, el més breu i fantasiós, en què somni, fantasia i realitat semblen conviure còmodament en un espai adequat per al terror i l'alquímia, que és la casa del jueu Ismael. Gràcies a la màgia i al poder mortífer dels somnífers, la família aconseguirà desfer-se del bisbe i deixar lliure, sense sospita, Emilie. Llavors arribam novament a la lluminosa casa familiar. Tot torna a ser fàcil, envoltats novament d'aires de llibertat, ni Alexander ni Fanny no seran els mateixos, però seran sens dubte unes persones tolerants com eren el pare i el padrí. Els dies viscuts en la cambra-presó al costat del bisbe els han ajudat a triar; les opressions, les normes absurdes, el silenci, la disciplina militar tot quedarà per l'oblit. S'estimen més les cançons, els balls, la llum o les conductes sexuals gens rígides dels adults entre les quals han crescut. S'estimaran més la llibertat. ■